

ammed Fuâd Abdülbâkî'nin *Qurretü'l-'ayneyn fi etrâti's-Şaḥîḥayn*'i (I-III, Beyrut 1993) bu çalışmaların son örneklerinden biridir. *Şaḥîḥayn* büyük bir şöhrete sahip olduğu için onda bulunmayan hadisler merak konusu olmuş, Ebû Abdurrahman Mukbil b. Hâdî el-Vâdîî, *eş-Şaḥîḥu'l-müsned mimmâ leyse fi's-Şaḥîḥayn* (I-II, San'a 1411/1991) ve *el-Câmi'u's-şahîḥ mimmâ leyse fi's-Şaḥîḥayn* (I-VI, San'a 1427/2006) adlı eserlerinde bunları ele almıştır. İbn Hatîbüddehşe, *Tuḥfietü zevi'l-ereb*'de *Şaḥîḥayn* ve *el-Muvaṭṭa'*'da geçen isim ve nisbelerin okunuşunu araştırma konusu yapmış (a.g.e., XX, 31), Muhammed Altuncü *Şaḥîḥayn* hadislerinde geçen kişi, yer, kabile vb. 420 ismi Mu'cemü'l-âlami'l-hadîsî'ne-bevî mine's-Şaḥîḥayn adlı çalışmasında incelemiştir (Küveyt 1420/1999). *Şaḥîḥayn*'da yer alan ferd ve garîb hadisleri bazı âlimler genellikle *Efrâdüş-Şaḥîḥayn* veya *Garâibüş-Şaḥîḥayn* adıyla bir araya getirmiştir. *Şaḥîḥayn* hadislerinde geçen garîb kelimeleri izah etmek için yazılan eserlerden biri, Muhammed b. Fütûh el-Humeydî'nin kendi eseri olan *el-Cem' beyne's-Şaḥîḥayn*'ını esas alarak yazdığı *Tefsîru garîbi mâ fi's-Şaḥîḥayn*'i (nşr. Zübeyde Muhammed Saîd Abdülazîz, Kahire 1415/1995), diğeri de Kâdî İyâz'ın *Şaḥîḥayn* hadisleriyle İmam Mâlik'in *el-Muvaṭṭa'*'nda geçen garîb kelimeleri açıklamak üzere kaleme aldığı *Meşâriku'l-envâr 'alâ şıḥâhi'l-âşâr*'ıdır (I-II, Tunus 1333/1914). *Şaḥîḥayn*'i anlamaya yönelik çalışmalar da vardır. Bunlardan biri Ebû'l-Ferec İbnü'l-Cevzî'nin *el-Keşf li-müşkili's-Şaḥîḥayn* (*Keşfü müşkili's-Şaḥîḥayn*) adlı eseridir. Müellif burada *Şaḥîḥayn*'da anlaşılması zor meseleleri ve rivayetlerden çıkarılabilecek hükümleri ele almıştır (a.g.e., XX, 547). Belli eserlerde yer aldığı halde *Şaḥîḥayn*'da bulunmayan hadisler de müstakil çalışma konusu olmuştur. İbn Hacer el-Askalânî, Moğultay b. Kılıç'ın *Zevâ'idü İbn Hibbân 'ale's-Şaḥîḥayn*'ının

tamamlanmamış müellif nüshasını gördüğünü söylemektedir. Heysemî'nin, İbn Hibbân'ın *el-Müsnedü's-şahîḥ*'inde olup da *Şaḥîḥayn*'da yer almayan 2647 hadisi bablara göre tasnif ettiği *Mevâridü'z-zamân ilâ zevâ'idü İbn Hibbân*'ı günümüze ulaştırmıştır (a.g.e., XVII, 293). *Şaḥîḥayn* üzerindeki çalışmalarla bilinen Sâlih Ahmed eş-Şâmî de Ebû Dâvûd, Tirmizî, Nesâî, İbn Mâce ve Dârimî'nin *es-Sünen*'lerinde bulunup *Şaḥîḥayn*'da yer almayan 7688 hadisi *Zevâ'idü's-Sünen 'ale's-Şaḥîḥayn* adıyla bir araya getirmiştir (I-VII, Dimaşk 1418/1998).

Şaḥîḥayn'ın mahiyeti ve değeri hakkında çalışmalar yapılmıştır. İbn Nâsirüddin'in hadis ve muhaddislerle *Şaḥîḥayn*'ın değeri ve *Şaḥîḥayn*'i okutmanın fazileti konusundaki eseri bunlardan biridir (Beyazıt Devlet Ktp., Mecmua, nr. 278/3, vr. 86^a-111^b). Halîl İbrâhîm Molla Hâtîr, *Mekânetü's-Şaḥîḥayn* adlı eserinde (Kahire 1402) *Şaḥîḥayn*'i çeşitli yönlerden incelemiş, Abdülmecid b. Süleyman el-Hadîsî de *İrşâdül-müslim ile'l-fezâ'il fi'l-Buḥârî ve Müslim* adıyla bir eser kaleme almıştır (Riyad 1414/1994; ayrıca bk. *DİA*, VII, 114-129).

BİBLİYOGRAFYA :

Dârekutnî, *el-İzâmât 'ale's-Şaḥîḥayn* (nşr. Ebû Abdurrahman Mukbil b. Hâdî el-Vâdîî), Beyrut 1405/1985; Ebû Ali el-Gassânî, *Takyidü'l-mühmel ve temyizü'l-müşkil* (*Şüyûhu'l-Buḥârî el-mühmelün*) (nşr. Muhammed Ebû'l-Fazl), Riyad 1418/1997; İbnü's-Salâh, *Mukaddime* (nşr. Âişe Abdurrahman), Kahire 1411/1990, s. 159-173; a.mlf., *Şüyânetü Şaḥîhi Müslim mine'l-iḥlâlî ve'l-galat ve ḥimâyetühü mine'l-isḳâtı ve's-sakât* (nşr. Muvaḥḥak b. Abdullah b. Abdülkâdir), Beyrut 1404/1984, s. 94-97; Reşid el-Attâr, *Gurerü'l-fevâ'idü'l-mecmû'a fi beyâni mâ vaka'a fi Şaḥîhi Müslim mine'l-esânidi'l-makṭû'a* (nşr. Sa'd b. Abdullah Âlî Humeyyid), Riyad 1421/2001, s. 64-71; Nevevî, *Şaḥîhu Müslim bi-şerhi'l-Nevevî*, Riyad 1424/2003, I, 14; a.mlf., *Tehzibü'l-esmâ' ve'l-lugât* (nşr. Ali M. Muavvaz - Âdil Ahmed Abdülmecvûd), Beyrut 1426/2005, s. 143; a.mlf., *et-Takrîb ve't-teysîr* (nşr. Abdullah Ömer el-Bârûdî), Beyrut 1406/1986, s. 22; İbn Dakikül'îd, *el-İktirâh* (nşr. Kahtân Abdurrahman ed-Dûrî),

Bağdad 1402/1982, s. 326-327; İbn Teymiyye, *Mecmû'u fetâvâ*, XX, 321; İbn Hacer, *Hedyü's-sârî* (Hatîb), s. 12, 364-402, 405-488; Emîr es-San'ânî, *Tavzîhu'l-efkâr* (nşr. M. Muhyiddin Abdülhamîd), Medine, ts. (el-Mektebetü's-selefiyye), I, 56-69; Tâhir el-Cezâirî, *Tevcihü'n-naẓar* (nşr. Abdülfettâh Ebû Guḍde), Beyrut 1416/1995, I, 307; Ahmed Muhammed Şâkir, *el-Bâ'isü'l-ḥaşiş*, Kahire 1377/1958, s. 35; Sezgin, *ĞAS*, I, 208; Halîl İbrâhîm Molla Hâtîr, *Mekânetü's-Şaḥîḥayn*, Kahire 1402; M. Yaşar Kandemir, "Sahihayne Yöneltilen Tenkidlerin Değeri", *Sünnetin Dindeki Yeri*, İstanbul 1997, s. 335-376; a.mlf., "el-Câmiu's-sahîḥ", *DİA*, VII, 114-129; a.mlf., "Gassânî, Ebû Ali", a.e., XIII, 396; a.mlf., "Hâkim en-Nisâbü'rî", a.e., XV, 191-192; a.mlf., "Heysemî", a.e., XVII, 293; M. İdrîs Zübeyr - Ferhat Nesîm Hâşimî, "el-Gassânî; eḥadîṭü'l-âlami Kurtuba", *ed-Dirâsâtü'l-İslâmiyye*, XXVI/1-2, İslâmâbâd 1412/1991, s. 397-399; İsmail L. Çakan, "Dârekutnî", *DİA*, VIII, 489; Yusuf Şevki Yavuz - Casim Avcı, "İbnü'l-Cevzî, Ebû'l-Ferec", a.e., XX, 547; Salih Sabri Yavuz, "İsferâyîni, Ebû İshak", a.e., XXII, 515.

M. YAŞAR KANDEMİR

SAHİLHÂNE

(bk. YALI).

SÂHİLİYYE

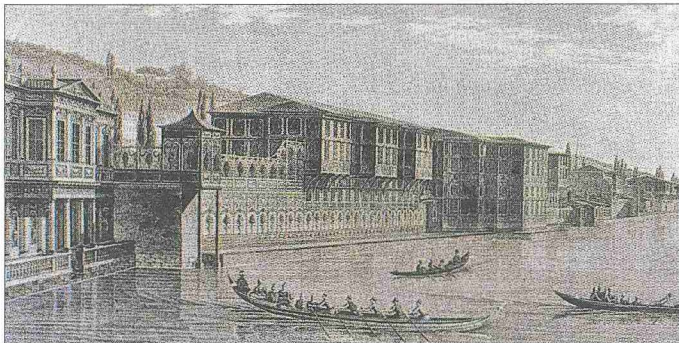
(السايلية)

Ebû Abdullah Muhammed
b. Ahmed b. Abdurrahman es-Sâhilî
el-Ensârî'ye
(ö. 736/1335)
nisbet edilen bir tarikat
(bk. TARİKAT).

SAHİLSARAY

Haliç ve
Boğaziçi kıyılarında inşa edilmiş,
hânedana ve saray erkânına ait
saray, sayfiye köşkü.

Sâhil-sarây (< sarây-ı sâhil) ve **sâhil-hâne** kelimeleri XIX. yüzyıla kadar konak ve kasır kelimeleriyle eş anlamlı olarak sultan ve yakınları, ayrıca saray erkânı ve zengin tüccar sınıfı tarafından yaptırılan, genellikle yazın göç edilen konutlar için kullanılmıştır. Bunlardan hânedana ve saray erkânına ait olanlara sahilсарay, diğerlerine sahilhâne (yalı) denilebilir. Bu mekânlara göç özellikle sultan ve ailesi için bir tören havasında gerçekleşirdi. Topkapı Sarayı'nın deniz kıyısındaki sahilсарaya (İncili Köşk, Sinan Paşa Köşkü) ilkbahar başlarında, Haliç'teki Aynalıkavak Sarayı'na daha çok ilkbaharın sonlarında gidilir, Beşiktaş Sahilсарayı'nda ise yaz mevsiminde kalınırdı. Daha önce kullanılan Haliç'teki Tersa-

Hatice Sultan
Sahilsaray'ının
Melling
tarafından
yapılan gravürü
(*Voyage
pittoresque
de Constantinople
et des rives
du Bosphore,
Paris 1819,
lv. 125*)

ne Sarayı'nın yanında yer alan Karaağaç Sarayı ve Üsküdar'daki Kavak Sarayı'na ise XVIII. yüzyıldan sonra hiç gidilmemiştir.

Sahilsaraylar, Haliç'te ve Boğaz'ın iki kıyısında topografyaya uyumlu biçimde, Türk ev mimarisinin geleneksel malzemesi sayılan ahşaba dayalı mimari tekniğinde inşa edilmiştir. Plan gelişiminde zaman zaman yabancı üslûp ayrıntıları görölse de Osmanlı ev yaşamına uygun düzenlemeleriyle halk arasında su boylarını zenginleştiren yalılar olarak da adlandırılmıştır. Sahilsaraylar uzun ve genelde iki katlı kütleleri, hareketli esas cepheleriyle denize dönük yani dış dünyaya açık, arka tarafta yer alan harem bölümleriyle mahremiyetlerini koruyan yapılar olarak sivil mimarlık örnekleri içinde kendine has bir tipoloji geliştirmiştir. Osmanlı saray mimarisi çerçevesinde değerlendirilen sahil-saraylar özellikle III. Selim devrinden itibaren yaygınlaşmaya başlamıştır. Dönem dönem Haliç ve Boğaz kıyıları arasında tercih mekânları değişmiş olmakla birlikte XVI. yüzyıldan XVIII. yüzyılın ortalarına kadar su kenarlarında yapılmış köşk ve kasırlara rastlanmaktadır. Üsküdar Kavak Sarayı, Topkapı Sarayı'nın sahil kesiminde İncili Köşk, Serdâb Kasrı, Mermer Köşk, Sepetçiler Kasrı ve Yalı Köşkü erken tarihli sahil-saray örnekleridir.

Çoğu ahşap olan sahil-saraylar daha çok II. Mahmud döneminden önce inşa edilmiş, bu geleneği devletin ileri gelenleri ve zengin tüccarların yaptırdığı büyük sahil-hâneler izlemiştir. Bu yapılar silsilesi hemen hemen kesintisiz bir dizi halinde karşılıklı iki kıyı boyunca sıralanmıştır. Sahil-saraylar ve sahilhâneler, plan olarak tek yapı toplulukları olmanın dışında arkalarında yer alan küçük büyük koruları, çeşitli köşk ve pavyonları ile bir bütünlük oluşturarak âdeta doğal park görünümüne dönüşmektedir. İlk olarak Kanûnî Sultan Süleyman döneminde Boğaziçi'nde Kule Bahçesi, Sultânîye gibi çok sayıda yazlık ve dinlenme konutu inşa edilmiş, IV. Murad Boğaz'a yeni binalar yaptırmıştır. Bunlardan Üsküdar ile Kadıköy arasında Üsküdar Kavak Sarayı önemli bir yapı olarak bilinir. Kavak Sarayı Hümayunu, Kanûnî devrinden başlayarak zaman içinde büyüyen, surlarla çevrili ve hemen bütün saray işlevini içeren pavyon düzeninde kurulmuş bir saraydır. Ancak XVIII. yüzyılda artan sahil-saraylar ve sahilhâneler karşısında kullanılmaz olmuş, III. Selim döneminde askeri tesislerin yapıldığı alan içinde kalmış ve ortadan kalkmıştır. XVII. yüzyılda inşa edilmiş bir başka saray olan Kandilli Sa-

rayı, kapladığı alan bakımından Evliya Çelebi'ye göre Göksu'dan Çengelköy'e kadar uzanmaktaydı. Haliç kıyılarında ve Eyüp çevresinde sekiz, Kasımpaşa'da biri Kaptanpaşa'ya ait beş, Boğaziçi'nde dördü Anadoluhisarı'nda olmak üzere altı saray Evliya Çelebi tarafından kaydedilmiştir. Bütün bu saraylar büyüklük açısından olmasa bile iç düzenleri, idarî şekilleri ve ihtişamları bakımından sultan saraylarının âdeta küçük birer örneğidir. Çünkü bunların hemen hepsi sultanların kız kardeşlerine ve kızlarına evlendikten sonra hediye edilmiş saraylardır. Bu sarayların Lâle Devri'nden önce yapılanlarının hiçbiri günümüze ulaşmamıştır.

III. Ahmed zamanında Lâle Devri olarak adlandırılan dönemde Sadrazam Damad İbrahim Paşa bir yandan Haliç ve Kâğıthane kıyılarını ön plana çıkarıp Sâdâbâd Sarayı'nı inşa ettirirken bir yandan da Boğaziçi'ni şehirleştirmeye başlamıştır. Boğaz'da yaptırılan yeni sahil-sarayların çevresinde yeni yerleşim alanları oluşturulmuştur. Bu dönemde Boğaziçi'nde saray adı verilen on altı büyük sultan konutu inşa edilmiştir. Sâdâbâd'dan başlayarak Kâğıthane ve Boğaz kıyılarında şairane adlarla Şevkâbâd, Eminâbâd, Nevâbâd, Hümayunâbâd, Nusretâbâd, Ferahâbâd, Neşâtâbâd ve Mihrâbâd gibi sahil-saraylar yaptırılmıştır. Lâle Devri'nde Kâğıthane'nin en belirgin özelliği suyun yapay uygulamalarla mimari ile bütünleştirilmesidir. Kâğıthane kıyısında inşa edilen Sâdâbâd Sarayı, mekâna hem manzara hem işlevsel olarak suyun katılmasını öngören bir mimari tasarım anlayışıyla yapılmıştır. Lâle Devri yapılarından hiçbirinin günümüze kadar gelememesinin sebebi acele ile inşa edilmiş dayanıksız yapılar olmaları yanında yangınlar yüzünden ortadan kalkmış olmalarıdır. Çok geçmeden yıkılan bu saraylardan bazılarının yerine günün zevki-

ne uygun biçimde yenileri inşa edilmiştir.

XVIII. yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı sultanı ve saray erkânı tarihî yarımada-dan Boğaziçi kıyılarına yönelmeye başlar-ken hânedana mensup kadınların hem Haliç hem de Boğaz kıyılarında sahil-saraylar inşa ettirmeleri dikkat çekicidir. Padişahların özellikle yaz aylarını Topkapı Sarayı dışında geçirmeleri Boğaziçi kıyıları-nda yoğun bir imar faaliyeti başlatmıştır. Topkapı Sarayı'ndaki yayılmaya benzer bir düzende yapılan Beşiktaş Sahilsarayı bu kıyıda ilk büyük sahil-saray olmuştur. Topkapı Sahilsarayı, eski Beylerbeyi ve eski Çırağan sahil-sarayları II. Mahmud zamanında inşa edilmiş yapılarıdır. III. Selim ve II. Mahmud dönemi sahil-sarayları kıyıya paralel olarak ahşap malzemeden, geleneksel Osmanlı saray yerleşiminde olduğu gibi bağımsız yapılar halinde inşa edilmiş, yüksek bahçe duvarları ve galerilerle birbirine bağlanarak yatayda mekânsal bütünlük sağlamıştır. Bu saraylarda da ana cepheler deniz tarafına, harem kısımları arka tarafa alınmıştır. XIX. yüzyılda Topkapı Sarayı'nı terketmeye karar veren Sultan Abdülmecid, Dolmabahçe Sarayı'nı yaptırmıştır. Dolmabahçe Sarayı'nın inşasıyla birlikte mimari tasarım ve üslûp ayrıntılarında Batı'dan esinlenen ve neoklasik üslûpta bütün öğeleriyle Batılılaşmış bir yalı ve konak mimarisi Osmanlı ahşap yapı geleneğini ortadan kaldırmıştır. Sultan Abdülaziz devrinde inşa edilen Çırağan Sahilsarayı ve Beylerbeyi Sarayı sultanlar tarafından yaptırılmış sahil-saray anlayışının anıtsal ve en son örnekleridir. Yapı malzemesi olarak mermerin tercih edildiği bu kâğıt sahil-saraylar geleneksel Osmanlı saray mimarisinden mimari proje, mekân bölümlenmeleri, tefriş edilmiş biçimleriyle ayrılmaktadır. Batı etkisinde ancak içinde yer aldıkları dönemin Osmanlı zevkini yansıtan düzenlemeleriyle dikkat çekmektedir.

Feriye sahil-sarayları

XIX. yüzyılın ikinci yarısından sonra yapılmış olan Feriye (Şehzade) sarayları Orta-köy'e kadar uzanmıştır. Ortaköy'de eskiden gayri müslim yalıları bulunurken XIX. yüzyıldan itibaren buralarda sultan ve damat sarayları inşa edilmiştir. Sırasıyla Hatice Sultan, Fehime Sultan, Nâime Sultan ve Fatma Sultan sahilisarayları yer almaktadır. Defterdarburnu'nda gayri müslimlere ait yalılar yerine XVIII. yüzyılda Neşâdâbâd Sahilsarayı yaptırılmış, burası yüzyılın sonuna doğru Hatice Sultan'ın eline geçmiştir. Sultan Abdülhamid bu sarayı yıktırarak kızları Zekiye ve Ulviye için Sultan Çifte saraylarını inşa ettirmiştir. Defterdarburnu ile Kuruçeşme İskelesi arasında sultan sarayları yanında vükelâ yalıları da yer almaktadır. Sultan sarayları içerisinde Hibetullah Sultan, Nâile Sultan ve Nâzime Sultan sahilisarayları buradaki yapılar içinde zikredilebilir. Geleneksel saray mimarisinden Batı etkisinde saray mimarisine dönüşümün izlenebildiği III. Selim'in kız kardeşi Beyhan Sultan'ın Akıntıburnu'daki sahilisarayı 1800-1804 yıllarında yaptırmıştır. Beyhan Sultan öldükten sonra sarayı II. Mahmud'un kızı Mihrimah Sultan'a verilmiş ve kocası Said Paşa'nın adıyla tanınmış, daha sonra yol açılması sırasında yıkılmıştır. Baltalimanı'nda 1860-1870 yılları arasında Mustafa Reşid Paşa tarafından inşa ettirilen sahilisaray daha sonra II. Abdülhamid'in kızına tahsis edilmiş ve 1922'ye kadar bu şekilde kullanılmıştır. Yapı bugün Kemik ve Mafsal Veremi Hastahanesi olarak hizmet vermektedir.

Göksu deresinin denize ulaştığı noktada yaptırılan Küçükku Kasrı, bir sultan sarayı olarak I. Mahmud adına Sadrazam Divitdar Mustafa Paşa tarafından XVIII. yüzyılda inşa ettirilmiştir. İlk yapı deniz üstüne kazıklarla oturtulmuş, denize çıkmalı yaldızlı divanhânesi olan geriye doğru geniş sofalı ve iki katlı ahşap bir yapıdır. III. Mustafa ve III. Selim devirlerinde restore edilen, zamanla onarımı güçleşen ve dönemin zevkine hitap etmez duruma gelen bu yapı yıkılarak yerine günümüze gelmiş olan bina inşa edilmiştir. Üsküdar'a doğru yaklaştıkça eskiden yapılmış sahilisaraylar ile karşılaşılır. Mihrimah Sultan sarayları bunlardan biridir. Şemsi Paşa'ya doğru Direkli Yalı, biraz önünde Kaptan Paşa'nın yalısı, buradan sonra Şerefâbâd Köşkü ile Salacak ve İhsâniye kıyılarına ulaşılır. Bu kıyılarda anılan sahilisaraylardan hiçbirisi günümüze kadar gelememiştir.

Boğaziçi sahilisarayları asma kat üstünde cumba ile çıkmalı esas kattan oluşan, çoğunluğu ahşap malzeme ile yapılmış iki

Boğaziçi'nin
Anadolu
sahilindeki
kasırlardan
Küçükku
Kasrı -
Anadoluhisarı /
İstanbul

katlı plan tipleriyle dikkati çeker. Çıkma-lar ahşap konsollarla desteklenir; zemin kat odaları servis alanlarıdır. Yer döşemelerinde genellikle Karadeniz'den getirilen kalaslar kullanılmıştır. Odalar aydınlık ve ferahdır. Önemli sahilisaraylarda renkli kalem işi bezemeler ve nakışlarla tavan ve duvarların boyandığı görülür.

BİBLİYOGRAFYA :

Sedat Hakkı Eldem, *Boğaziçi Anıları*, İstanbul 1979; Orhan Erdenen, *Boğaziçi Sahilhaneleri*, İstanbul 1993-94, I-IV; G. V. İnciciyan, *Boğaziçi Sayfiyeleri* (haz. Orhan Duru), İstanbul 2000; Doğan Kuban, *Ahşap Saraylar: Kaybolan Kent Hayalleri*, İstanbul 2001; Necla Arslan, "Sahilsaraylar", *DBİst.A*, VI, 409-410.

A. FULYA ERUZ

SAHN-ı SEMÂN

(صحن ثمان)

Fâtih Sultan Mehmed tarafından
İstanbul'da kurulan
yüksek dereceli medrese.

867'de (1463) inşasına başlanan külliye içinde yer alır. Adı burada yapımı 875'te (1470) tamamlanan sekiz yüksek dereceli medreseden gelir; caminin iki tarafında dörder adet sıralanan ihtisas medreselerine "semâniye" (sekiz) adı verilmiştir. Nişancızâde Mehmed ve Hoca Sâdeddin efendiler bunları "medrese-i âliye" olarak tanımlar. "Sahn" kelimesinin nereden geldiği tartışmalıdır. Sahnın "düz yer, geniş saha, avlu" gibi mânalara geldiği, külliyein Bizans'tan kalma Havâriyyûn Kilisesi harabelerinin temizlenip düzlük haline getirildiği alana yapılması dolayısıyla bu ismin kullanıldığı veya şehrin tam ortasında bulunmasından dolayı bu adın verildiği görüşleri ileri sürülür (Uzunçarşılı, s. 7; Ergin, s. 97). Âli Mustafa Efendi, medreselerin İstanbul'un ortasında bulunmasın-

dan dolayı bunlara Sahn medreseleri denildiğini söyler.

Külliyedeki medreseler Semâniye (Medâris-i Semâniyye, Sahn) ve Tetimme (Mûsile-i Sahn) olmak üzere ikiye ayrılır. Sahn medreselerinin caminin sağında Marmara tarafında bulunanlarına Akdeniz, solunda Haliç tarafında bulunanlarına Karadeniz medreseleri adı verilir. Her medresede bir meydan etrafında on dokuz oda ve bir derslane bulunur. Odaların genişliği 4,20 m²'dir. Her odanın bir penceresi, bir ocağı, kandil yeri ve bir rafı vardır; zeminler tuğla döşelidir. Her medrese dershanesinin arkasındaki geniş avlularda dörder helâ ve gusûlhâne bulunmaktadır (Aslanapa, s. 112-113). Fâtih medreseleri iki tek ve bir çift olmak üzere belirli bir üslûpta yapılmıştır. Her iki tarafın başında ve sonunda yer alan medreseler tek, ortadakilerse birbirine bitişik durumdadır. Kible yönünden başlamak üzere birinci medreselere Baş Kurşunlu, ortada Baş Kurşunlu tarafındakilere Çifte Baş Kurşunlu, bitişğinde olanlara Çifte Ayak Kurşunlu, sondakilere Ayak Kurşunlu adı verilir. Karadeniz tarafındaki birinci medreseye Çınarlı Medrese de denir (Atâî, I, 418). Medreseler zaman zaman buralarda ders veren ünlü müderrislerin adıyla anılmışsa da bu tür isimlendirmeler geçici olmuştur. Medresenin on dokuz odasından ikisi müdleadire, ikisi hizmetlilere, diğerleri talebeye ayrılmıştır. Oda sayısı toplamı 152'ye ulaşır. Sadece talebeye ayrılan oda sayısı 120'dir. Başlangıçta her odada bir öğrencinin kalması kararlaştırılmış, bu durum yüzyıllarca sürmüştür.

Zaman zaman depremler sebebiyle harap olarak tamir gören (1509 ve 1765) Semâniye medreselerinde küçük onarımlar dışında fazla bir değişiklik olmamıştır. Medreselerin kapatılmasından (1924) sonra bi-